Czarnowiec – skąd wzięła się nazwa?

Category: Historia,NEWS
written by Marek | 1 stycznia 2018

Czarnowiec – skąd wzięła się nazwa?

Chcielibyśmy krótko wytłumaczyć pochodzenie i znaczenie nazwy naszej wioski, czyli słowa „Czarnowiec”.
Często mówi się, iż nazwa każdej miejscowości skrywa w sobie wiele informacji dotyczących jej kultury i historii, początków pierwszych osadników oraz to, że stanowi część tożsamości jej mieszkańców.

Poszukując śladów zapisów historycznych o naszej wiosce w dostępnej literaturze możemy odnaleźć jedynie parę zdań w wydanej, w roku 2014 na zlecenie Urzędu Gminy w Rzekuniu „Monografii Gminy Rzekuń" autorstwa Jerzego Dziewirskiego.

W Czarnowcu mówimy, że „czarna owca" pochodzi z Czarnowca, a nazwa Czarnowiec od czarnej owcy. Na tę okoliczność powstała nawet w czerwcu 2021 r. biblioteczka przydrożna pod nazwą „CzarnaOwca". Natomiast w listopadzie 2022 r. powstaje „Koło Gospodyń Wiejskich Czarna Owca w Czarnowcu".
Tak mówimy, jednak w dostępnym tekście znanego regionalisty znajdziemy takie oto wpisy:

*„**Czarnowiec***
Czarnowiec jest wymieniony w akcie erekcyjnym parafii Rzekuń, a więc powstał przed rokiem1413. Dokładnie, kiedy powstał nie można określić z powodu braku dokumentu. Wchodził w skład dóbr Jana ze Strzegocina, właściciela Ław i Rzekunia. Następna wzmianka o Czarnowcu pochodzi z 1474 roku. Jest też wymieniony w aktach parafii Rzekuń w 1522 r.

Nazwa wsi prawdopodobnie pochodzi od osobnika nazywanego Czarnym, być może pierwszego osadnika.
Jest także przypuszczenie, że nazwa wsi Czarnowo pochodzi od czarnej, bardzo urodzajnej ziemi i ma charakter topograficzny.

Spośród wszystkich wsi parafii Rzekuń, Czarnowiec w 1578 r. miał najwięcej zagospodarowanych włók ziemi. Było ich 13 i trzy ogrody, podczas gdy Rzekuń, siedziba parafii miała zagospodarowanych włók 10 i cztery ogrody. W 1581 roku właścicielami Czarnowca byli Narzymscy. Narzymscy pieczętowali się herbem Dołęga.
Oto jego opis: w polu błękitnym tarczy srebrna podkowa, na jej barku złoty krzyż kawalerski. Ze środka podkowy wychodzi srebrna strzała żeleźcem w dół. Herb koronowany złotą koroną i wysadzany szlachetnymi kamieniami. W klejnocie nad hełmem w koronie czarne skrzydło przeszyte srebrną strzałą skierowane w prawo.

Z herbem tym związana jest ciekawa legenda. „Gdy Bolesław Krzywousty z Prusakami wojował, rycerz Dołęga nazwany, herbu Pobóg, z boku z zasadzki

wodza pruskiego wojska tak dobrze z kuszy uderzył, że z konia zwalił i z życia wyzuł: czym przestraszeni ludzie jego snadniej potem od polskiej szabli porażeni zostali. Za tę przysługę od króla (Bolesław Krzywousty był księciem-JD) do ojczystego herbu swego wziął strzałę w przydatku, a herb od imienia jego Dołęga nazwany"…

W XIV wieku wieś weszła w skład dóbr rodziny Pomianów-Ławskich.
W XIX wieku była to wieś i folwark, donacja, w powiecie ostrołęckim, gminie i parafii Rzekuń, 14 domów,
136 mieszkańców, 1435 mórg ziemi dworskiej i 28 włościańskiej.
Połowę obszaru dworskiego zajmują lasy…

Parafia w Rzekuniu
Parafia w Rzekuniu została erygowana 3 lutego 1413.
Zachowała się jedynie kopia aktu erekcyjnego.
*Do parafii należały następujące wsie: Rzekunie, **Czarnowiec**, Kaczyno, Dzbenino, Susko, Troszyno, Laskowiec, Borawe, Niedźwiedzie i Dąbek. Pierwotnym wezwaniem parafii była Najświętsza Maria Panna i Nawrócenie Św. Pawła Apostoła. Parafię uposażono z trzech włók ziemi w Rzekuniu. W 1477 Paweł z Ław i Grabowa ufundował w kościele altarię, czyli ołtarz pod wezwaniem NMP i św. Jana Apostoła i Ewangelisty.*
*W roku 1578 w skład parafii wchodziły wsie (pisownia oryginalna): Rzekuń, Lawy, Goworki, **Cziarnowiecz**, (Mierzeiewo) Drwencza, Dzbinino, Daniszewo, Liaskowiecz Wolia, Nowa Wieś, Kaczino Antiqua, Kaczino Tobolicze, Kaczino Wipichi, Susko Janochi, Zabielie…*"

Co do pierwszej tezy, że nazwa osady Czarnowiec pochodzi od pierwszego na tych ziemiach osadnika czyli mieszkańca wsi można domniemać, że może to być prawdą.
Jednak drugie przypuszczenie o czarnych, żyznych/urodzajnych glebach/ziemi jest już raczej mocno przesadzone, bo tereny całej osady-wioski (później gromady) Czarnowiec-Włościański i Czarnowiec-Dwór rozpościerają się na bardzo słabych, piaszczystych glebach często oznaczonych tylko klasą V, VI lub VI z. Oznacza to, że przeważająca ilość włók ziemi przeznaczona była pod zalesienie, a wysiane przez rolnika żyto ledwie wznosiło się ponad piaszczyste pole.

Czarnowiec

1413

źródło dla herbu Dołęga-Narzymskich: Autorstwa Bastian, CC BY 3.0, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=14767792

Poniżej skan dokumentu ze strony www https://rcin.org.pl/ – Repozytorium Cyfrowe Instytutów Naukowych z siedzibą w Poznaniu.
Kartoteka wypisów źródłowych dotyczących osad na Mazowszu w okresie średniowiecza sporządzona przez Adama Wolffa i jego współpracowników, m.in. Annę Borkiewicz-Celińską oraz Kazimierza Pacuskiego.

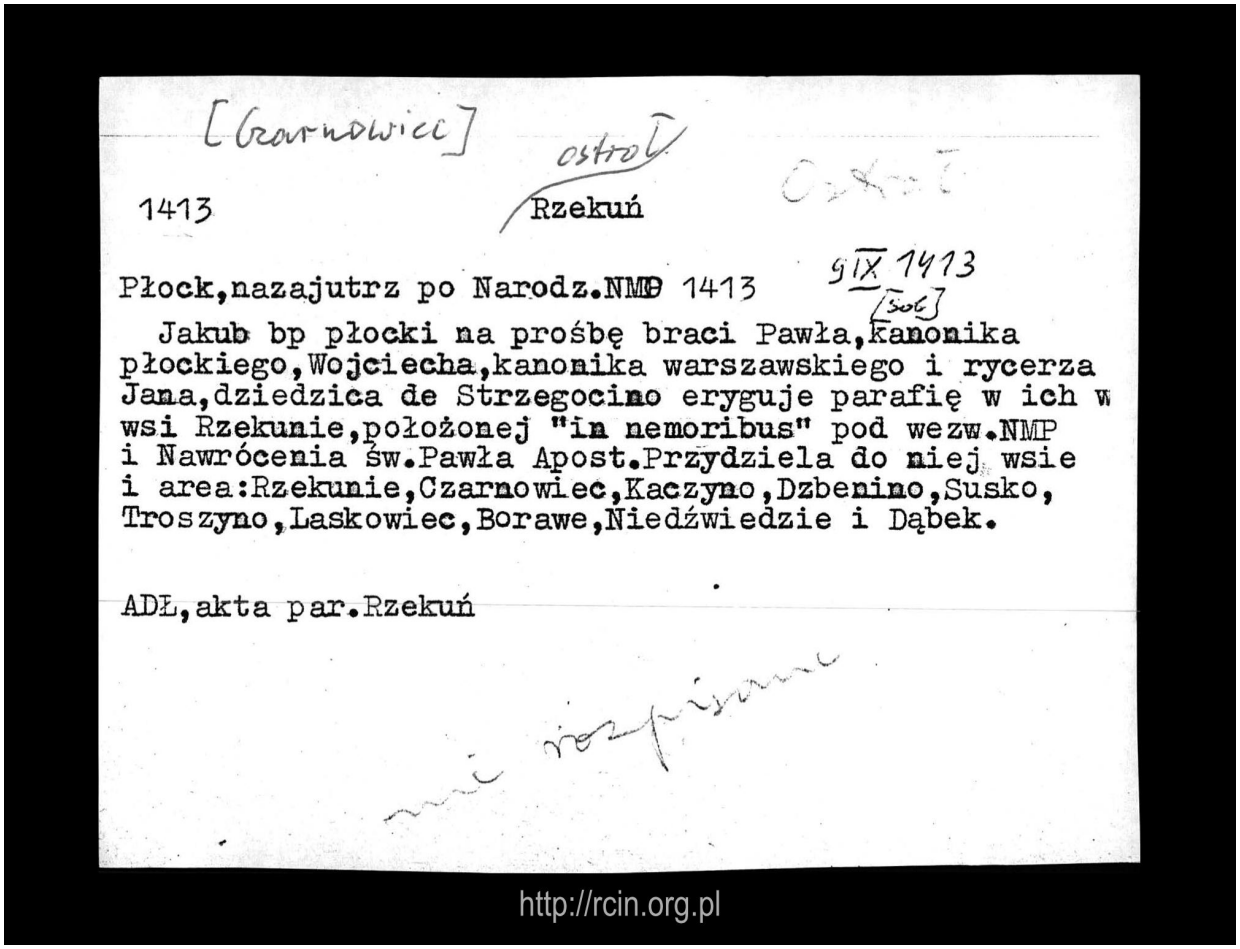
[Czarnowiec] ostrol

1413 Rzekuń

Płock, nazajutrz po Narodz.NMP 1413 9 IX 1413 [506]

Jakub bp płocki na prośbę braci Pawła, kanonika płockiego, Wojciecha, kanonika warszawskiego i rycerza Jana, dziedzica de Strzegocino eryguje parafię w ich w wsi Rzekunie, położonej "in nemoribus" pod wezw. NMP i Nawrócenia św. Pawła Apost. Przydziela do niej wsie i area: Rzekunie, Czarnowiec, Kaczyno, Dzbenino, Susko, Troszyno, Laskowiec, Borawe, Niedźwiedzie i Dąbek.

ADŁ, akta par. Rzekuń

nie rozpisane

http://rcin.org.pl

Tytuł: Czarnowiec.
Files of Ostroleka district in the Middle Ages. Files of Historico-Geographical Dictionary of Masovia in the Middle Ages
Czarnowiec. Kartoteka powiatu ostrołęckiego w średniowieczu. Kartoteka Słownika historyczno-geograficznego Mazowsza w średniowieczu.
Twórca: Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk

W poniższych skanach z publikacji, z 1997 roku odnajdujemy wykaz i pochodzenie nazwy Czarnowiec. Na dokumencie odnajdujemy daty i nazwy używane w poszczególnych okresach i tak:

1474 r. – Czarnowyecz,

1522 r. – Czarnowycz,

1578 r. – Cziarnowiecz,

1783 r. – Czarnowiec,

1827 r. – Czarnowiec,

1880 r. – Czarnowiec,

1980 r. – Czarnowiec.

Jest również wymienione pochodzenie słowa „Od nazwy osadnika Czarny”.

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT JĘZYKA POLSKIEGO

NAZWY MIEJSCOWE POLSKI

HISTORIA • POCHODZENIE • ZMIANY

pod redakcją
KAZIMIERZA RYMUTA

H C-D

KRAKÓW 1997

na *-yl* w *-ul* pod wpływem wymowy *-ył* jako *-uu̯*. W XX w. wprowadzono urzędową n. niem. *Schwarzanger*. *ZZ*

Czarnoty (1), wś, ciech., gm. Nowe Miasto, 20 km na płn.-wsch. od Płońska: *Czarnothi* (1414–25)1456 SHGMz(MK 3, 28); *Czarnothy* 1507 SHGMz(PT 1, 6); *Czarnoty Gosze* 1567 ŹDz XVI 324; *Czarnoty gosie* 1827 Tabella I 82; *Czarnoty Małe, Czarnoty Wielkie* 1839 MpKwat IV 2; *Czarnoty Gosie* 1880 SG I 761; *Czarnoty* 1921 Sk I 118; *Czarnoty, -not* 1980 WUN I 271. — Od n. os. *Czarnota* SSNO I 403, w formie l. mnogiej. W XVI–XIX w. n. zestawiona, z członem drugim od n. os. *Gosz* SSNO II 175, por. *Gosszek* de Czarnothy 1414 Zakr I nr 397, w formie l. mnogiej. Lit.: GórnRWlkp 147; ZMaz 143. *UB*

Czarnoty (2), wś, siedl., gm. Paprotnia, 13 km na płn.-zach. od Mordów: *Czarnoty* 1569 UPL 289; *Czarnothi*, z *Czarnot* 1580 ŹDz XVII/1, 16, 72; *Czarnoty* 1793 SHGPd(Regof 6); *Czarnoty* 1795 MpPerPd; *Czarnoty* 1827 Tabella I 82; *Czarnoty* 1880 SG I 761; *Czarnoty, -not* 1980 WUN I 271; gw. *čarnoty, -not*. Lit.: GórnRPd 31–2. *EB*

Czarnoty zob. **Czarnotki**

Czarnotyl zob. **Czarnotul**

Czarnowa zob. **Cimochy** (3)

Czarnowąs zob. **Czarnowąż**

Czarnowąsy, wś, opol., gm. Dobrzeń Wielki, 5 km na płn.-zach. od Opola: *Charnowz, Bosidom* (1228)1260 SUr I 220; in *Cirniuus, Cirnonus, Carnouus* 1234 SUr II 52, 53; in *Bosidom* 1260 SUr III 224; *domus Dei* (1274) SUr IV 172; in *domo Dei* (1283) Reg nr 1728; *Bozhidom* 1283 CdSil I 10; *Czarnowanz* 1284 CdSil I 13; des *Hauses Gottes* 1319 CdSil I 27; *Bozidom* 1328 CdSil I 21; *Crzynowans* 1381 CdSil I 20; *Czarnewans* alias *Domusdei* 1389 CdSil I 44; *Tzarnowans* 1405 CdSil I 68; *Czernowans* (1434)XVI CdSil VI 57; *Bozydom* 1466 CdSil I 131; *Tscharnowans* 1571 Urb III 36; *Czarnowąs* 1679 J II 159; *Czarnowąz* 1679 J II 184; *Czarwowanz, Czarnowanz* 1784 Z III 69; *Czarnowanz, Czarnowąsy* 1845 K 84; *Czarnowąs*, niem. *Czarnowanz* 1880 SG I 764; *Czarnowąsy* (*Czarnowanz*) — *Klosterbrück* 1939 Prus 25; *Czarnowąsy* — *Klosterbrück* (*Czarnowanz*) 1951 Rosp 44; *Czarnowąsy, -sów* 1980 WUN I 271. — Od n. os. *Czarnowąs* Snazw I 259, wtórnie w formie l. mnogiej. Nazwa *Bożydom*, łac. *Domus Dei*, określała stary klasztor norbertanek, którego siedzibą i własnością były Czarnowąsy. W XX w. wprowadzono urzędowo nową n. niem. *Klosterbrück*. Lit.: BorGŚl 206. *WK*

Czarnowąż, wś, siedl., gm. Koturi, 15,5 km na płn.-zach. od Siedlec: *Carnowasz* 1540 AtMz; *Czarnowąsz* 1563 ŹDz XVI 415; *Czarnowąz* 1783 MpPerMz; *Czarnowąż* 1827 Tabella I 82; *Czarnowąż* 1880 SG I 762; *Czarnowąż, -ża* 1980 WUN I 271. — Od n. os. *Czarnowąs* Snazw I 259. Wtórnie wyrównanie drugiego elementu n. do ap. *wąż*. *UB*

Czarnowęsy, wś, kosz., gm. Białogard, 8 km na płd. od Białogardu: *Czarnewantz* 1531 LorSNH 143; *Czernewantze* 1537 PomKirch I 110; *Sarnewantz* 1540 PomKirch II 60; *Zarniwantz* 1618 MpLub; *Zarnefanz* 1789 MpGillyPom; *Zarnefanz* 1804 RzDuma I 181; *Czarnowęsy* — *Zarnefanz* 1951 Rosp 44; *Czarnowęsy, -sów* 1980 WUN I 271. — Od n. os. *Czarnowąs*, w formie l. mnogiej, zgermanizowana jako *Zarnefanz*. Lit.: RzDuma I 181. *BCz*

Czarnowice, wś, ziel., gm. Gubin, 7 km na płd.-wsch. od Gubina: *Tczernewitz* 1436, *Czernewitz* 1452, *Zerowicz* 1527, *Zernewicz* 1538 Le II 271; *Tschernowitz* 1845 MpUMbl 2256; *Schernewitz* seit 1937 Le II 271; *Czarnowice* — *Schernewitz* (*Tzschernowitz*) 1951 Rosp 44; *Czarnowice, -wic* 1980 WUN I 271; dłuż. *Carnojce, -ojc, carnojski* Muka III 133. — Od n. os. *Czarny, Czerny* SSNO I 404, łuż. *Carny* Muka III 133, z suf. *-owice*. N. zgermanizowana jako *Tzschernowitz, Schernowitz*. *WK*

Czarnowiec (1), wś, ostroł., gm. Rzekuń, 5 km na płd. od Ostrołęki: *Czarnowyecz* 1474 SHGMz (MK 6, 61v); *Czarnowycz* 1522 SHGMz(Ep. 204, 155v–156); *Cziarnowiecz* 1578 ŹDz XVI 384; *Czarnowiec* 1783 MpPerMz; *Czarnowiec* 1827 Tabella I 82; *Czarnowiec* 1880 SG I 762; *Czarnowiec, -wca* 1980 WUN I 271. — Od n. os. *Czarny* SSNO I 404, z suf. *-owiec*. *UB*

Czarnowiec (2), wś, siedl., gm. Osieck, 15 km na płd.-wsch. od Góry Kalwarii: *Czarnowice* (!) 1827 Tabella I 80; *Czarnowiec* 1839 MpKwat IV 4; *Czarnowiec* 1880 SG I 762; *Czarnowiec, -wca, czarnowiecki* 1966 UN 135, 12. *UB*

Czarnowken zob. **Czarnówka** (1)

Czarnowo (1), wś, bydg., gm. Brusy, 21 km na płn.-zach. od Czerska: *Czernow* (1344) PrUr III 586; *Czernow, Czarnow* 1399–1430 UKT 136, 137; *Czarnow* 1511/12 VisitGn 330; *Czarnowo* 1534 Inwwłoc 120; z *Cziarnowem* 1565 Lupom

Skan ze strony: https://rcin.org.pl/, Nazwy miejscowe Polski : historia, pochodzenie, zmiany. [T.] 2, C-D
Współtwórca: Rymut, Kazimierz (1935–2006) : Red. ; Bijak, Urszula. ; Polska

Akademia Nauk. Instytut Języka Polskiego. Zakład Onomastyki Polskiej. Pracownia Toponomastyczna. Wydawca: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN – 1997 r. Źródło: IJP PAN, sygn. 0001-001489-00 ;

Marek Karczewski

ALFABETYCZNY INDEKS DZIAŁU HISTORIA